

4. Подригало Л. В. Реализация гигиенических принципов в мониторинге визуального окружения современных детей, подростков и молодёжи / Л. В. Подригало, С. А. Пашкевич, К. М. Сокол [и др.] // Моніторинг здоров'я школярів: міжсекторальна взаємодія лікарів, педагогів, психологів: матеріали наук.-практ. конф. з міжнародною участю. – Х., 2009. – С. 385 – 388.

5. Стефаненко П. В. Компьютерные обучающие программы. Пути разработки, проблемы использования / П. В. Стефаненко, В. В. Паслен, Б. А. Гуменюк [и др.] // Сучасні проблеми науки та освіти. – Х., 2001. – Ч. 1. – С. 221 – 222.

6. Яременко О. Роль засобів масової інформації та інших джерел у формуванні здорового способу життя молоді / О. Яременко, О. Балакірева, Н. Бутенко [та ін.] // Український інститут соціальних досліджень. – К., 2000. – С. 111.

РЕЗЮМЕ

Л. В. Подригало, Е. А. Голодько, К. М. Сокол, Н. М. Філатова, Г. Л. Нікуліна. Використання мультимедійних продуктів школярами в динаміці навчального року.

У статті подано динаміку використання мультимедійних продуктів під час навчання та вільного часу школярів протягом навчального року. Більшість респондентів не контролює час контактів з комп'ютером, що є фактором ризику розвитку «комп'ютерної залежності» у підлітків. Зростає необхідність розробки системи спеціальних профілактичних заходів.

Ключові слова: комп'ютер, «комп'ютерна залежність», школярі.

SUMMARY

L. Podrigalo, E. Golodko, K. Sokol, N. Filatova, G. Nikulina. Using of multimedia products by schoolboys in dynamics of the academic year.

Dynamics of use of multimedia products in study and leisure by schoolboys in a current of academic year is studied. The overwhelming majority of respondents does not supervise time of contacts to the computer that is a development risk factor of «computer dependence» at schoolboys. Necessity of system engineering of special preventive actions increases.

Key words: the computer, the dependence of computer, schoolchildren.

УДК 371. 37. 068

Т. В. Тарасова

Інститут проблем виховання АПН України

ЗМІЦНЕННЯ ЗДОРОВ'Я НЕПОВНОЛІТНІХ В УЧНІВСЬКИХ ТРУДОВИХ ОБ'ЄДНАННЯХ

У статті розглядається взаємозв'язок між зміцненням здоров'я та суспільно корисною, продуктивною працею школярів у різноманітних трудових об'єднаннях (ретроспектива діяльності); аналізується негативний вплив неорганізованої праці сьогодення на фізичне і психічне здоров'я дітей та підлітків.

Ключові слова: фізичне здоров'я, неорганізована праця, трудове виховання.

Постановка проблеми. Події кінця ХХ – початку ХХІ століття надали процесу дорослішання ознак спотворення і призвели до того, що діти, які вирости у цей період великого перелому, стали причиною тривожної уваги педагогічної громадськості, батьків і суспільства. Видозмінення і

переорієнтація сфери потреб, мотиваційних структур, ціннісно-нормативної системи суспільства, розбалансування інститутів соціалізації, реформованість відносин, негативи низькосортної рекламної, кіно/телепродукції, пропагування агресії та насильства, сексуальної розпусти гостро вплинули на стан здоров'я школярів та якість навчально-виховного процесу в закладах освіти.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Доведено, що 30% старшокласників мають низький рівень інтелектуального розвитку, високий рівень прихованої агресивності, невдоволені сьогоденням та очікуваним майбутнім. Як свідчать обстеження понад 60 тисяч дітей віком 6 – 18 років за інформаційно-діагностичною оздоровчою програмою «Школяр», здійснені В. Шаповаловою, лише 0,8% школярів мають високий рівень фізичного здоров'я [11, 8]. За даними досліджень С. Кириленко 47,1% сучасних школярів виявляють несвідоме, інфантильне ставлення до власного здоров'я та здорового способу життя, половина дітей, які мають проблеми у фізичному та психічному здоров'ї, схильні до негативних проявів у поведінці [11, 8].

Відстороненням праці від школи у руйнівню-перебудовчий процес скористалася вулиця з її «дикоринковими» стосунками між учасниками трудового процесу: діти і вулиця, діти і наймана некваліфікована важка праця, діти і торгівля власним тілом, діти і ріст злочинності – ось наші негативні надбання сьогодні. Одночасно, діяльність трудових об'єднань школярів – добра альтернатива неконтрольованому ринку дитячої праці, з забезпеченням прав підлітків, гарантуванням безпечних умов, доступності відпочинку і оздоровлення, залученням учнів до активної професійної самореалізації.

Вплив дитячої праці (розміри, умови сфери прикладання), а головне – наслідків на здоров'я, фізичний і психічний розвиток дитини, на якість навчання і відвідування школи стає актуальним для України. Згідно з підсумками вибіркового обстеження дитячої праці у 1999 р. причиною роботи кожна друга дитина назвала бажання мати власні кошти, кожна третя – важке матеріальне становище сім'ї, і тільки 14% дітей спонукало до роботи прагнення набути професійний досвід. Щодо віку початку трудової діяльності, виявлена закономірність: раннє залучення до праці сприяє залишенню дитини на ринку праці. Так, серед дітей 13–14 років 66% складає діти, які почали працювати у віці з 7 до 12 років. А

серед 15–17-річних близько половини – 46% почали працювати з більш раннього віку [7, 16]. Одночасно у 6% опитаних дітей тривалість робочого тижня перевищувала нормативи, встановлені для дорослих. Наднормативний робочий час – 42 год. на тиждень і більше спостерігався у вікових групах 10–14 і 13–14 років, серед підлітків 15–17 років (як хлопців так і дівчат) 2% працювали понад 56 год. на тиждень, що призводить до надмірного навантаження і непередбачуваних наслідків для здоров'я дитини [7, 22].

Мета статті – проаналізувати взаємозв'язок між зміцненням здоров'я та суспільно корисною, продуктивною працею школярів у різноманітних трудових об'єднаннях (у ретроспективі діяльності).

Організація та методи дослідження. У ході дослідження використовувався метод теоретичного вивчення та аналізу науково-методичної літератури.

Результати досліджень та їх обговорення. Під час праці, коли учень бере активну участь у житті оточуючих – родини, школи, формується соціальне здоров'я. Соціальний і психологічний аспекти здоров'я визначають гармонійний процес розвитку внутрішнього світу людини (погодженість із собою: розумію, приймаю, аналізую, контролюю, люблю) і стосунки з оточенням, адаптацію в соціумі. Тому дотримуємося думки щодо доцільності розгляду як єдиного соціально-психологічного аспекту здоров'я. У сучасних наукових дослідженнях проблема здоров'я розглядається як важлива складова комплексного підходу наук про людину. Стан здоров'я оцінюється за трьома умовами: соматичною (досконалість саморегуляції в організмі, гармонія фізіологічних процесів), та найбільш цікавими для нас: особистісною та соціальною як мірою працездатності й соціальної активності, діяльнісного ставлення до світу [6, 15].

Одним із головних напрямів реформування процесу навчання і виховання Державною національною програмою «Освіта» визначено необхідність забезпечення в кожному навчально-виховному закладі відповідних умов для розвитку фізично і психічно здорової особистості, запобігання пияцтву, наркоманії, насильству, іншим асоціальним проявам, що негативно впливають на здоров'я дітей. У той же час у країні відсутня мода бути здоровим: відсутні ціннісні орієнтації на здоров'я і формування навичок здорового способу життя, стрімко поширюються соціально

небезпечні хвороби. За інформацією МОН, майже 90% учнів і студентів України мають відхилення у здоров'ї, понад 50% – незадовільну фізичну підготовку [6, 12]. Очевидною стала затримка темпів росту та розвитку – децелерація (майже 40,3% 15-річних підлітків за психофізіологічними показниками відстають від свого паспортного віку на 1–2 роки [11, 8]). Поширюються шкідливі звички. Досвід вживання міцних напоїв стрімко зростає по мірі набуття життєвого досвіду та дорослішання. Про характер алкогольної пандемії в країні свідчить доповнення звітності підрозділів кримінальної міліції у справах дітей (КМСД) (до 2007 р. – у справах неповнолітніх): ст. 156 КУпАП (порушення правил торгівлі алкогольними напоями і тютюновими виробами) – у 2008 р. виявлено 4433 адмінпорушення, гіподинамія, вживання наркотиків (отримала поширення «сімейна наркоманія»; зросла кількість смертельних випадків від вживання наркотиків). Згідно з даними КМСД, у 2007р. за незаконне виробництво, придбання, зберігання, перевезення, пересилання наркотичних засобів або психотропних речовин без мети збуту в невеликих розмірах складено 657 протоколів, то за дисморфоманію – тягу до вживання наркотичних речовин у 2008р. – 1585; у звітності КМСД, починаючи з 2008 р., з'явилися графи: «відпрацьовано навчальних закладів з метою виявлення наркотичних речовин, психотропних речовин, їх аналогів або прекурсорів» – 24609; виявлено правопорушень, пов'язаних з незаконним обігом наркотиків (НОН) – 422; та «перевірено розважальних закладів з метою виявлення наркотичних засобів, психотропних речовин, їх аналогів або прекурсорів». Із перевірених у 2008 р. щодо НОН 26839 закладів виявлено 428 порушень). За даними міжнародної статистики в середньому 2% дітей страждають на депресію, а за деякими спеціальними дослідженнями – депресія зустрічається у 13–23% випадків. Біля 11% школярів починають своє статеве життя у віці 14 років, а 6% – в 11–13 років; понад чверті тих, у кого були інтимні стосунки, змінили протягом життя 6 чи більше партнерів [1, 134]. Негативна тенденція до раннього статевого життя призвела до збільшення народження у жінок віком 12-17 років. У 2007 р. народилося 10749 дітей, що становить 2,3% у загальній чисельності народжених, це дещо менше, ніж у 2005 р. – 2,7%. У селах питома вага народжених у ранньому віці у загальній чисельності народжених була більшою, ніж у містах, відповідно 3,3% до 1,7% [2, 18]. За даними ВООЗ (2001 р.) доля психічних розладів у загальному об'ємі

всіх хвороб складає 10%, до 2020 р. передбачається – 15%. Психічні розлади – це важке соціальне і економічне випробування для суспільства. За період навчання у школі кількість дітей з клінічними формами психічних порушень, в основному з граничними розладами, збільшується втричі [11, 8]. В Україні за останні 15 років їх кількість зросла у 1,2 рази на 100 тис. населення. На початок 2006 року 1176 тис. жителів потребували допомоги психіатра та 738 тис. – нарколога. Із загальної кількості пацієнтів 60,1% – особи працездатного віку, 21,8% – діти й підлітки [5, 4].

З одного боку, відсутність трудового виховання та досвіду будь-якої роботи, нівелювання праці як життєвої цінності, а з іншого, – орієнтація на працю лише як на засіб задоволення певних власних матеріальних потреб («апетити» щоразу збільшуються!) негативно вплинули на процес входження підлітків у трудові відносини, сприяли поширенню *рестрикціонізму* (пониження трудової активності), *ригідності* (недостатньої мобільності, неприйняття певних змін у трудовому процесі), *браку компетентності*, *розвитку почуття страху перед самореалізацією* тощо.

Кращий передовий досвід застосування на добровільних умовах праці школярів через різновиди трудових об'єднань – це золотий фонд, цінність якого обумовлюється тим, наскільки повно він визначається і застосовується. Глибоке вивчення і використання його у сучасних умовах дозволить направити приховані можливості на ефективне формування в молоді високих почуттів громадянина, відповідального за своє здоров'я (професія-визнання-добробут-щастя), а отже, і благополуччя родини, сім'ї, чіткого розуміння того, що збереження власного здоров'я і здоров'я оточуючих – це основа якісного розвитку суспільства. Аналогу масового і організованого залучення школярів до суспільно корисної, продуктивної праці через трудові об'єднання школярів за масштабами та ефективності впливу на трудову, суспільно-політичну, пізнавальну, фізкультурно-спортивну, художню складову діяльності особистості в історії становлення школи не було. Посилена увага до трудового виховання молоді у 20-ті роки дала міцний поштовх до виникнення і розвитку шкільних виробничих колективів, господарських кооперативів, літніх шкіл, що стало прообразом подальшого створення навчально-виробничих комбінатів, учнівських виробничих бригад, таборів праці і відпочинку, трудових загонів

старшокласників, шкільних лісництв, шкільних кооперативів, аграрних об'єднань, молодіжних таборів праці і відпочинку у ХХ ст.

Аналіз педагогічних досліджень та архівних джерел дозволив визначити шість етапів розвитку трудових об'єднань школярів (ТОШ): *перший (20 – 30 рр. ХХ ст.)* – залучення учнів до різноманітних видів праці, створення трудових колективів як прототипу майбутніх ТОШ; *другий – 40-ві рр. ХХ ст.* – пов'язаний з організацією нових форм трудових об'єднань, які прискорювали перемогу над ворогом; *третій – 1954 – 1972 рр.* – час пошуку ефективного зв'язку навчання й виховання з життям, залучення школярів до виробничої праці, визначення її змісту, вирішення основних методико-теоретичних питань; *четвертий – 1972 – 1983 рр.* – масовий розвиток різноманітних видів ТОШ, переважно без свідомого визначення об'єкту робіт, виховних можливостей учнівського колективу, самоврядування та ін.; *п'ятий* етап розвитку ТОШ припадає на *1983 – 1991 рр.* і відрізняється від попередніх якісно новим підходами до умов здійснення трудового виховання школярів; *шостий* – роки незалежної України зі специфічним ігноруванням трудового виховання школярів, нівелюванням завдань щодо трудового становлення майбутніх працівників країни.

За роки незалежності Україна ратифікувала 54 акти Міжнародної організації праці. Найважливіші серед них: Конвенція про примусову і обов'язкову працю, № 29 (1930 р.); Конвенція про мінімальний вік допуску дітей на роботу і сільському господарстві, № 10 (1921 р.); Конвенція про мінімальний вік допуску підлітків на роботу вантажниками вугілля або кочергами на флоті, № 215 (1921 р.), Конвенція про мінімальний вік для прийому на роботу, № 138 (1973 р.), Конвенція про заборону та негайні заходи щодо ліквідації найгірших форм дитячої праці, № 182 (1999 р.). Україна ратифікувала цю Конвенцію 5 жовтня 2000 року, одночасно дія її не поширюється на роботи, які виконуються неповнолітніми у різних навчальних закладах, або на працю осіб віком 14 років на підприємствах (така робота виконується відповідно до умов, встановлених органами влади. А саме: робота повинна бути частиною курсу навчання або підготовки, основну відповідальність за які несе школа або заклад професійної підготовки; робота є частиною програми професійної підготовки: робота повинна бути невід'ємною частиною програми професійної орієнтації) [9, 85]. В Україні існує наймана дитяча праця за оплату. За даними дослідження у 1997 р.

31,7% опитаних дітей віком від 10 до 17 років мали досвід роботи за гроші, то у 2000 році ця категорія дітей збільшилася до 40% [8, 5]. Згідно з висновками Державного інституту проблем сім'ї та молоді понад 456 тисяч дітей працюють, з них 97 тис. віком від 7 до 12 років, причому протягом навчального року – 61% дітей [9, 47]. Практика свідчить, якщо ідентифікація особистості у межах формальних груп (сім'я, навчальний клас, шкільний колектив) слабшає, то ідентифікація із групами дозволяє, навпаки, посилюється. Саме у цій сфері відбувається інтенсивне створення нових моделей і форм включення індивіда у суспільство, орієнтація у техногенному середовищі. Необхідність спілкування розвинута особливо у підлітків, відповідним є існування різноманітних молодіжних об'єднань, підлітково-молодіжних груп і угруповань, в яких у випадку психологічного дискомфорту, неповнолітні заміщують дефіцит позитивних емоцій. У цих структурах питання успішності, інтелекту, поведінки, суспільні моральні вимоги не мають значення.

Для підвищення адаптивності підлітків незалежно від причин виникнення у них проявів емоційного неблагополуччя (особистісна характеристика, сімейні стосунки, шкільні конфлікти, життєві події, тощо) необхідно залучення останніх до активної пошуково-дослідницької роботи в учнівських виробничих бригадах, шкільних лісництвах; вироблення стратегії «розумного оптимізму» для володіння «психологічним імунітетом» в різних стресових та конфліктних ситуаціях, праця над власною самооцінкою. Саме участь в різних трудових об'єднаннях (учнівська виробнича бригада, табір праці і відпочинку, шкільне лісництво, трудові загони старшокласників, шкільні ремонтні бригади, конструкторські бюро та шкільні кооперативи, тощо), праця та самореалізація себе через організацію цікавого, змістовного дозволяє, розширення комунікативної сфери, розвиток і вдосконалення своєї фізичної форми допомагають побороти самоізоляцію, відмову від соціальних контактів, сором'язливість і одночасно страх залишитися наодинці. Історичні факти свідчать про позитивне ставлення педагогічної і батьківської громадськості до залучення школярів у позанавчальний час до учнівської виробничої бригади (УВБ), таборів праці і відпочинку (ТПВ). Так, якщо у 1966 році нараховувалося 3350 УВБ, то в 1984 р. – 7700; відповідно зросла кількість і школярів у них: з 276 тис. до 900. У таборах праці і відпочинку цього періоду нараховувалося 800 тис. школярів проти 189 тис. у 1966 р. [4, 28].

Здавня вважалося в педагогічній літературі і практиці, що перші УВБ у 1954 р. виникли на базі Григорополіської школи Горячеводської СШ № 20 П'ятигорського району Ставропольського краю, Покровської СШ Ростовської області (Росія). У той же час архівні документи свідчать, що на території України успішно працювали у сільському господарстві: УВБ Шляхівської середньої школи Бернадського району на теренах Вінницької області ще з 1944 р., УВБ Алтинівської СШ Сумської обл., Заруднянської СШ Полтавської обл., Малодівицької СШ Чернігівської обл., Мишуринорізької СШ Дніпропетровської обл., Іркліївської СШ Черкаської обл. У 1947 р. УВБ Сокиринської семирічної школи Чернігівської обл. була визнана переможцем Всесоюзного конкурсу садівників і нагороджена перехідним Червоним прапором і грошовою премією [10, 87].

Дотримання режиму роботи на свіжому повітрі з врахуванням погодних умов, вимог гігієни, норм техніки безпеки, як мінімум 2–3-разове гаряче висококалорійне харчування; відповідність інвентарю вікові дитини, строга регламентація трудового і навчального завдання, чергування різних видів роботи – біглий перелік переваг організованої праці на базі УВБ, що сприяє збереженню здоров'я, виробленню імунітету до негативних явищ середовища, корекції асоціальної поведінки.

З 1965 р. в Дніпропетровській, Запорізькій областях відкриваються табори праці і відпочинку (ТВП), до яких залучаються важковиховувані учні. Такий трудовий табір для школярів з відхиленнями у поведінці на 152 чол. успішно працював у м. Токмак Запорізької обл. Учні не лише успішно трудилися по 4 год. на день, а й цікаво відпочивали, змагаючись між загонами [10, 98]. Якщо у 1971 р. нараховувалось 4852 ТПВ, найбільше в таких областях як: Донецька – 521; Дніпропетровська – 393; Вінницька – 303; Харківська – 277; Хмельницька – 237; Черкаська – 257 то у 1985 р. – 43123 учнів пройшли школу загартування через розумне поєднання праці і відпочинку. У 80-х роках ХХ ст. популярності набули так звані інтернаціональні і соціальні (об'єднання міських і сільських школярів) ТПВ. Наприклад, 239 членів ТПВ працювали спільно з 16-ма учнями 11 класу Рибінської середньої школи Ярославської обл. на базі відділення «Лядова» Ялтушківського бурякорадгоспу Барського району Вінницької обл. Праця поєднувалася з різностороннім відпочинком: змаганнями з плавання, футболу та волейболу із школярами навколишніх сіл, організацією

концертів для робітників радгоспу. Миколаївщина стала ініціатором створення учнівських рільничо-живних бригад, яких влітку 1984 р. нараховувалося близько сотні [10, 99].

Велике значення для розвитку ТОШ мали прийняті з 1979 р. положення про різноманітні трудові загони старшокласників (ТЗС), які працювали в системі легкої, харчової промисловості, по благоустрою, озелененню міст і сіл. Щодо профілю роботи ТЗС, найбільша динаміка спостерігалася у загонах, пов'язаних із будівництвом: 1,2 тис. чол. у 1980 р. та 19,2 тис у 1984 р.; побутовим обслуговуванням, відповідно: 0,7 і 5,6 тис чол.; кількість старшокласників, які працювали в загонах з благоустрою і озеленення збільшилася майже в 4,5 рази порівняно з 1980 р. і становила у 1984–14,5 тис. чол. Київська мерія, популяризуючи здоровий спосіб життя і сімейні цінності, запровадила з 2007 р. табори праці і відпочинку і шкільні загони. Звернемося до історичних даних: у 50-ті роки ХХ ст. в Луганській обл. розпочалися роботи з створення мережі вітропилозахисних лісосмуг як державного, так і місцевого значення, зелених зон навколо промислових міст. Передувала цьому відкрита у 1949 р. у Кременському районі області «Лісова школа», яка дала старт створенню мережі шкільних лісництв на теренах колишнього СРСР. Саме в цей час завдяки праці сезонних робітників, учнів, фахівців були посаджені найбільші масиви штучних лісів в лісостеповій і степовій зонах області, що наприкінці 70-их років становило 12,8%. Робота на свіжому повітрі; безпечні умови праці, оздоровлення, загартування та відпочинку; поєднання дослідництва з насолодою краси, фітотерапія, раціональне харчування, охорона рідкісних рослин та пам'яток природи, формування духовної складової здоров'я – ось переваги участі учнів у роботі шкільних лісництв.

В той же час викликають тривогу цифри: кількість дітей, зайнятих важкою фізичною працею – 18%, із них – 24% віком від 7 до 12 років; 3% (насамперед діти віком від 10 до 14 років) становлять діти, які постраждали від фізичних травм або хвороб, викликаних небезпечними або шкідливими умовами праці; 3% дітей працюють більше 8 годин на добу [9, 47]; 82% працюючих приймаються на роботу за усною домовленістю [7, 25]; 42% дітей вважає, що працюють у несприятливих умовах: 9% – висока напруженість праці, підвищена увага, відсутність перерви на обід та відпочинок; 8% – запиленість та загазованість, шум [7, 24];

кожен п'ятий роботодавець погодився, що з фактом залучення дітей до роботи в нічний час та на 8–12 годин, існують випадки залучення з тривалістю робочого дня більше 12 год. – такі факти визнали 7,4 відсотків роботодавців [8, 19].

Продуктивна суспільно корисна праця в різноманітних видах ТОШ сприяє на практиці знайомству школярів міста і села з масовими робітничими професіями, готовності до самоосвіти як шляху власного розвитку, дозволяє раціонально поєднати оздоровлення та відпочинок, допомагає формувати почуття відповідальності за майбутнє своєї країни, впевненості в собі, своїх силах.

Висновки. Отже, в умовах з одного боку, розбудови України як самостійної держави, демократизації та становлення громадянського суспільства, а з іншого, – переходу шкіл на професійну освіту з врученням випускникам документів первинної професійної освіти, загостренні негативних явищ у молодіжному середовищі, необхідне привернення уваги державних та громадських організацій, міністерств та відомств до проблем збереження, зміцнення здоров'я через трудове виховання учнівської молоді.

Перспективи подальших досліджень. Проблема здоров'я підлітків через залучення останніх до УВБ, ШЛ, різних трудових об'єднань в умовах реформування освіти потребує реального, активного, зацікавленого, комплексного підходу до її вирішення, враховуючи позитивний досвід розвитку школи минулого століття.

ЛІТЕРАТУРА

1. Викладання курсу «Основи здоров'я» в загальноосвітніх навчальних закладах (Експериментальний навчально-методичний посібник для вчителів) / Тетяна Бойченко, Наталія Колотій. – К. : Державний інститут проблем сім'ї та молоді, Український ін-т соціальних досліджень, 2004. – 244 с.
2. Сільська молодь України : стан, проблеми та шляхи їх вирішення: Щоріч. доп. Президентіві України, Верховній раді України про становище молоді в Україні (за підсумками 2004р.) / Т. В. Безулік, А. І. Білий, Є. І. Бородін та ін. : Ред. кол. : Ю. О. Павленко та ін.; Держ. ін-т пробл. сім'ї та молоді. – К. : Гопак, 2005. – 264 с.
3. Життєві кризи особистості: наук.-метод. посібник; У 2 т / Ред. рада: В. М. Доній, Г. М. Несен, Л. В. Сохань, І. Г. Єрмаков. – К. : ІЗМН, 1998. – 928 с.
4. Мадзігон В. В. Розвиток організаційно-педагогічних форм шкільного виробництва (друга половина ХХ століття). – К. : Педагогічна думка, 2007. – 160 с.
5. Науковий світ, № 2, 2007.
6. Омельченко Л. П. Здоров'ятворча педагогіка / Л. П. Омельченко, О. В. Омельченко. – Х. : Вид. група «Основа», 2008. – 205 с.

7. Праця дітей в Україні – підсумки вибіркового обстеження праці дітей, 1999. Статистичний бюлетень. – К., 2001. – 250 с.
8. Психолого-педагогічна реабілітація дітей, вилучених із праці на вулиці / За ред. О. П. Петрашук та І. І. Цушка. – К. : Ніка-Центр, 2003. – 232 с.
9. Соціально-педагогічні основи захисту прав дитини: навч.-метод. посіб./ М. В.Євсюкова, О. А.Калашник [та ін.] ; за заг. ред. К. Б. Левченко та О. А. Удалової. – К. : ФОР «Чальцев», 2008. – 224 с.
10. Тарасова Т. В. Становлення та розвиток трудових об'єднань школярів України : навчально-методичний посібник. – Тернопіль : «Терно-граф», 2009. – 300 с.
11. Шаповал Т. Г. Валеологічне виховання старших підлітків у позашкільних навчальних закладах еколого-натуралістичного профілю: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. пед. наук : спец. 13.00.07 «Теорія і методика виховання» / Т. Г.Шаповал. – К., 2006. – 20 с.

РЕЗЮМЕ

Т. В. Тарасова. Сохранение здоровья несовершеннолетних в ученических трудовых объединениях.

В статье рассматривается взаимосвязь между сохранением здоровья школьников и их деятельностью в различных трудовых объединениях (ретроспектива); анализируется негативное влияние неорганизованного труда на физическое и психическое здоровье детей и молодежи.

Ключевые слова: физическое здоровье, неорганизованная работа, трудовое воспитание.

SUMMARY

T. Tarasova. Maintaining the health of minors in the student's labor unions.

This article is considered the problem: pupil – public-useful work which is the guarantee of saving health through activity of different labors unions (the retrospective view). The author was analyzed the negative influence of unorganized labors on the physical and psychical health of children and young people.

Key words: physical health, irregular work, labor education.

УДК 57.016.4:159.942:613.96

М. М. Твердохліб, М. М. Васюк, С. В. Дяченко

Сумський державний педагогічний
університет ім. А. С. Макаренка

ОЦІНКА КОМПОНЕНТІВ САМОСПРИЙНЯТТЯ ТА САМОРЕГУЛЯЦІЇ ПІДЛІТКІВ, ЇХ ВПЛИВ НА СТАН ЗДОРОВ'Я

У статті розглянуто психологічні особливості самосприйняття та саморегуляції підлітка у процесі онтогенезу та їх вплив на психічне та фізичне здоров'я індивідуума; проаналізовано вплив психічного стану на навчальну діяльність школяра.

Ключові слова: самосприйняття, саморегуляція, підліток, конфлікт, тривожність, здоров'я.

Постановка проблеми. Останнім часом спостерігається посилений інтерес до причин і характеру психологічних проблем особистісного